

Fakta om EEC

Den som följt EEC-debatten vet hur svår den är att föra, om man inte bara vill komma med känsloladdade argument. Det går inte att med klara siffror belysa fördelar och nackdelar, skriver direktör Erik Braunerhielm i Sveriges Industriförbund. Här har han emellertid på ett översiktligt sätt samlat faktiska uppgifter, som den svenska statsledningen givetvis känner väl till men som sällan kommer fram. Särskilt ett förhållande förefaller inte nog kunna understrykas. Om vi ej kommer med i EEC, eller om vi kommer med i en alltför svag form, får vi ingen medbestämmanderätt när besluten inom EEC utformas. Men vi måste ändå rätta oss efter vad som blivit bestämt, ty sådan är verkligheten. Det fordras starka insatser av regeringen för att vi nu skall komma med på ett betryggande sätt.

Det är en svårighet i EEC-debatten, att det inte går att med klara siffror belysa fördelar och eventuella nackdelar för Sveriges ekonomiska utveckling av en anslutning till den gemensamma marknaden. Det finns för det första ingen allmänt erkänd metod att mäta verkningarna av marknadsbildningar med utgångspunkt från enbart statistiska data. Alltför många och olika faktorer kan spela in – konjunkturer, ändringar i efterfrågeelasticiteten, psykologiskt betingade förväntningar om marknadsutvecklingen etc – för att man skall kunna leda i bevis att förskjutningar i handelsströmmarna uteslutande beror på tullar och andra gränshinder.

I en utmärkt studie, »Sveriges utrikeshandel under 1960-talet», ger emellertid Kommerskollegium några slående belägg för hur starkt vår handel dock influerats av blockbildningarna. Kollegiet har bl a roat sig med att undersöka hur Sveriges andel i EEC:s respektive EFTA:s import av hel- och halvfabrikat utvecklats under perioderna 1953–61 och 1962–68. Det visar sig då, att värdet av den svenska exporten till EEC 1968 blev 1,3 miljarder kronor lägre än den skulle ha blivit om trenden från 1953–61 hade fortsatt obruten. Däremot blev exporten till EFTA 800 miljoner kronor högre än den skulle ha blivit enligt den tidigare trenden. Givetvis är detta till stor del en lek med siffror, men det utgör ändå ett indicium på hur vår handel skulle påverkas på kort sikt, om vi fick tullfrihet i EEC.

EEC lågtullområde

Det har ofta hävdats att EEC:s tullar nu-

mera är relativt betydelselösa. Det är också riktigt, att när de tullsänkningar, som blev resultatet av Kennedy-förhandlingarna, slutgiltigt genomfördes den 1 januari 1972 har EEC kommit ner till ungefär den tullnivå, där Sverige låg förut (vårt land sänker ju också sina tullar). EEC har nu blivit ett utpräglat lågtullområde. Naturligtvis exporterar Sverige också många varor, som är relativt okänsliga för tullhinder. Men i dagens hårda internationella konkurrens spelar dock ett tullpåslag om 5-10 % eller kanske lägre en avsevärd roll, i synnerhet när det gäller standard- och stapelvaror. Inom några svenska industribranscher anses således tullfriheten vara det viktigaste momentet i anslutningen till Europamarknaden.

Man måste också komma ihåg att det inte bara är fråga om att utverka tullfrihet i de nuvarande EEC-länderna utan också om att bevara den tullfrihet som vi hittills åtnjutit inom ramen för EFTA. Till EFTA-länderna går dock 43 % av Sveriges export. Textil- och konfektionsindustrierna har sina viktigaste exportmarknader i Norden och Storbritannien, och en förlust av dessa marknader skulle sannolikt få omedelbara konsekvenser för selsättningen inom branschen. Flera andra industrigrenar är också starkt beroende av EFTA-handeln, såsom bilindustrin, vissa delar av verkstadsindustrin och träindustrin.

De beräkningar, som Kommerskollegiet framlagt, ger emellertid ingen klarhet om hur mycket vår totalhandel kommer att öka vid en anslutning till den gemen-

samma marknaden. Delvis kanske resultatet bara blir en omläggning av vår export till EEC från EFTA eller andra områden i världen. Ekonomerna är dock ense om att stora marknader har en handelsskapande effekt, och det visar även kollegiets siffror. Men dessutom finns det naturligtvis ett kapacitetstak för hur mycket vi kan expandera vår produktion och utförsel på kort sikt.

Att delta i stormarknaden

Det är just här som kärnpunkten ligger. Sverige ansluter sig inte till Europamarknaden enbart för att få bättre villkor för den handel, som vi bedriver idag. Syftet är fastmera att vi genom att bygga ut och omstrukturera vår produktionsapparat skall kunna tillvarata alla de möjligheter till stordrift och specialisering som den större marknaden med 280 miljoner konsumenter erbjuder.

Hur stora vinsterna av den anpassningen blir är idag omöjligt att säga. Det kommer mycket att bero på hur aktiva företagen själva är. Det beror vidare på hur de svenska myndigheterna agerar. Och i hög grad beror det på vilket avtal vi får med EEC.

Det avtal, som reglerar Sveriges deltagande i den gemensamma marknaden måste ge de svenska företagen samma möjligheter att utnyttja integrationens fördelar som konkurrenterna i de andra länderna. Romfördraget syftar just till att skapa så gynnsamma förutsättningar som möjligt för företagets anpassning till stormarknadsförhållandena. Fördraget vill tillför-

säkra alla företag lika konkurrensvillkor och förhindra att något land eller något företag skaffar sig otillbörliga förmåner på övrigas bekostnad. Fördraget gör det möjligt att undanröja sådana skillnader i medlemsländernas lagstiftning och administrativa praxis, som utgör hinder mot handeln och företagsarbetet. Man vill garantera lika tillgång till produktionsresurser. Genom samarbetet mellan regeringarna skall medlemsländerna med förenade resurser kunna främja den teknologiska utvecklingen och ekonomiska tillväxten.

Det är i detta samarbete, som Sverige vill delta. Om vi begränsar omfattningen av vårt avtal med EEC kan detta innebära att vårt näringsliv går miste om garantier om likabehandling, som EEC-ländernas företag fått genom Romfördraget.

Skulle Sverige nöja sig med ett tullfrihetsavtal, som inte förutsätter samarbete på något annat område, kommer vi inte att få likabehandling ens för vår varuexport. Den Europeiska gemenskapen hoppas att redan under 70-talet kunna slopa all gränskontroll mellan medlemsländerna, så att människor, pengar och varor kan röra sig absolut obehindrat över de gamla gränserna. För att detta skall bli möjligt räcker det inte med att slopa tullarna. Man måste vidta en hel rad andra harmoniseringsåtgärder, bl a en sammanjämkning av de indirekta varuskatterna. Antalet tulltjänstemän är antagligen fortfarande lika stort som när Romfördraget trädde i kraft. De uppbär inte längre tullavgifter men i stället moms, eftersom denna är olika i de skil-

da länderna. Vill inte Sverige delta i detta harmoniseringsarbete måste emellertid tullkontrollen upprätthållas i full omfattning mellan oss och Gemenskapen med allt vad det innebär av byråkrati och förseningar.

Om formen för vårt avtal med EEC inte blir en tullunion utan endast ett frihandelsområde tillkommer dessutom allt krånglet med ursprungscertifikat och dylikt för vår export till Europamarknaden, liksom antagligen många av de snedvridningsrisker, som vi redan haft besvärande erfarenheter av från EFTA.

Tullarna är inte allt

Tullarna är emellertid inte det enda eller ens det viktigaste hindret för de flesta branscherna. För läkemedelsindustrin spelar exempelvis tullarna en mindre roll i jämförelse med olika importländerns kontroll- och säkerhetsbestämmelser för medicinska preparat och möjligheterna för att få sådana preparat godkända för försäljning av de nationella myndigheterna. EEC-kommissionen har funnit att det inom Gemenskapens medlemsländer existerar 22 000 olika bestämmelser berörande tillverkning och handel med läkemedel. I Frankrike accepteras i praktiken enbart sådana läkemedel, som tillverkats inom landet. EEC:s myndigheter är nu i full färd med att samordna alla dessa bestämmelser för att med bibehållen säkerhet skapa förutsättningar för en friare handel. Eventuellt kan man komma fram till ett gemensamt kontrollsystem. Om Sverige inte är med i samarbetet skulle det kunna

betyda att exempelvis norska och brittiska läkemedel i framtiden skulle behandlas som inhemska produkter inom Gemenskapen medan svenska läkemedel fortfarande skulle betraktas som utländsk importvara.

Ett annat exempel av liknande slag: EEC söker samordna upphandlingspolitiken så att, om exempelvis tyska staten skall göra ett större inköp, den även måste beakta anbud från Frankrike och Storbritannien. Kommer svenska anbud att behandlas på samma sätt?

Kommer vidare samma konkurrensregler att gälla för den svenska marknaden som för Gemenskapen? Detta är ett väsentligt spörsmål bl a för järn- och stålindustrin. Enligt fördraget om Kol- och Stålunionen är nämligen prisdiskriminering mellan olika köpare förbjuden. Där emot förekommer det att stålverken inom den gemensamma marknaden dumpar överskottsproduktion i utomstående länder. Hittills har Sverige haft en importtull på stål att sätta emot. Om vi emellertid ingår ett tullavtal med Gemenskapen utan att bli infogade i Kol- och Stålunionens marknadssystem skulle vi upphäva vårt tullskydd men alltjämt vara utsatta för de europeiska stålverkens dumpning. Såsom fördraget om Kol- och Stålunionen är konstruerat är det svårt att se hur denna fråga skall kunna lösas utan att Sverige blir fullvärdig medlem av Kol- och Stålunionen.

Raden av frågor kan förlängas. Kommer företagen att få tillgång till det kapital som behövs för att klara anpassningen till Europamarknaden? Hur kommer

Sverige att bevaka sina intressen när det gäller den europeiska regleringen av fraktmarknaden? Hur bevakar vi våra intressen i lokaliseringspolitiskt hänseende?

Dessa frågor är allvarliga. Varje svaghet i vårt avtal med EEC, som gör det svårt att förutse omfattningen av samarbetet eller leder till sämre konkurrensvillkor för den svenska industrin, kan minska de svenska företagens benägenhet och förmåga att göra stora och riskfyllda investeringar i Sverige. Om vårt avtal med EEC inte skulle förutse samma behandling av svensk industri som exempelvis den som brittisk, dansk eller norsk industri får, är riskerna högst påtagliga att våra exportföretag förlägger en större del av sin verksamhet utomlands än annars skulle ha varit fallet.

Sverige - Europas Norrland

Det kan här vara på sin plats att något söka reda ut begreppen rörande den svenska industrins utlandsinvesteringar. Det är fullt klart att dessa investeringar kommer att fortsätta och t o m att accelerera vare sig Sverige kommer in i EEC eller ej. Om svenska företag skall kunna växa i storlek och slagkraft - och det måste de om de skall behålla sin lönsamhet - finns det inte alltid utrymme nog inom Sveriges gränser. Inte minst arbetsmarknadssituationen här hemma lägger hinder i vägen, och en stor del av expansionen måste därför fortsätta utomlands. Ofta talar också produktions- och marknadsmässiga skäl för en förläggning närmare de stora kundmarknaderna på den europeiska »kontinenten».

Om vi kommer in i den gemensamma marknaden bortfaller däremot ett av de skäl, som hittills varit det vanligaste för svenska industrietableringar i EEC, nämligen att kringgå EEC:s tullmur. Försvinner tullarna kan det för många industrier bli lättare att ligga kvar i Sverige.

Den stora frågan är istället om det blir tillräckligt lockande att investera i Sverige om vi ställs utanför EEC eller får ett alltför begränsat avtal. I debatten har det talats mycket om risken av att Sverige skulle bli ett Europas Norrland. Den risken är avgjort betydligt större, om Sverige ställs utanför ett utvidgat EEC än om vi kommer med.

Sannolikt drabbas de mindre företagen betydligt hårdare än de större. Storföretagen har i regel redan dotterbolag inom den gemensamma marknaden. De har möjligheter att fortsätta sin expansion och integration i Europa utan att den svenska regeringen kan göra något nämnvärt för att hindra dem, om den till äventyrs vill det. De mindre företagen med sina begränsade resurser kommer däremot att få bära nackdelarna av sämre konkurrensvillkor, knappa kapitalresurser, mindre rörlighet och av att de i samarbetet i Europa alltid kommer att betraktas och behandlas som outsiders.

Riskerna av ett ofullständigt avtal med EEC kommer sannolikt inte att uppenbara sig genast. Till en början kommer tullfriheten att medföra ett betydande uppsving i vår utrikeshandel. Så länge konjunkturnerna är goda går säkert allting ganska bra. Men om konjunkturnerna kraftigt för-

sämras eller Gemenskapen eljest råkar i knipa kan dess skyddsåtgärder komma att drabba även oss, om vi saknar tillräckliga garantier om likabehandling. Farligast blir detta om vårt avtal inte får formen av en tullunion utan blott ett frihandelsområde, där vi har andra tullar och importregleringar än EEC. Avskärmar sig då det utvidgade EEC gentemot lågprisimporten kommer hela denna import att vråkas in på vår marknad i mycket större utsträckning än idag.

Allt detta vet regeringen. Det var därför som regeringen i sin deklaration i Bryssel den 10 november förra året begärde ett omfattande avtal med i princip samma materiella garantier som Romfördraget och likaledes höll möjligheten till medlemskap öppen. Det är så mycket mera förvånande, att regeringen sedermera gjort en serie uttalanden, som inte kan undgå att rubba tilltron till Sveriges förhandlingsvilja och försvaga vår förhandlingsposition.

Medbestämmande

Förhandlingsbilden kompliceras nämligen ytterligare av det förhållandet, att EEC sagt ifrån att det land, som icke åtar sig medlemskapets fulla förpliktelser, inte heller kan få delta i beslutsprocessen på ett sätt som kan påverka Gemenskapens utveckling. Förklaringen härtill är enkel. Det har varit svårt nog att nå enighet mellan sex länder i de omfattande frågor, som Gemenskapen hittills haft att ta ställning till. Det kommer att bli ännu svårare mellan tio medlemmar. Det blir helt enkelt

omöjligt att föra enhetsverket vidare, om Gemenskapen dessutom i varje fråga måste inhämta en rad associerade länders medgivande. Därför kommer samarbetet normalt sett att gå så till, att medlemsländerna först fastlägger den politik som de önskar följa, varefter de associerade tillfrågas, om de kan ansluta sig eller ej. I bästa fall kan den associerade då säga nej, och då blir det inget samarbete av. Ett så konstruerat avtal riskerar att bli så oöverskådligt i sina konsekvenser, att det icke ger företagen ett tillräckligt planeringsunderlag.

I vissa fall kan man inte heller tillåta de associerade att göra avsteg från de i Bryssel fattade besluten. Man kan ju inte gärna låta dem vägra att acceptera beslutade tulländringar, får då uppstå håll i tullmuren. Men är det å andra sidan tänkbart för något land att delta i en tullunion utan att ha medinflytande över tullpolitiken? Kan vi avstå från medinflytande på andra områden? Exempelvis jordbrukspolitiken med dess nästan dagliga beslut om ändrade importavgifter, riktpriser etc?

Naturligtvis kan frågan om medbestämmanderätten lösas tekniskt, om fantasin

och den goda viljan räcker till. Men EEC har knappast någon anledning att visa en speciell generositet gentemot Sverige och har väl inte heller tid att ensamt tänka ut fiffiga lösningar.

Det ligger således frestande nära för EEC att ge Sverige samma behandling som Finland, Österrike och Schweiz. Det skulle bli ett den minsta gemensamma nämnarens avtal – ett frihandelsavtal som kanske inte ens omfattade hela varuområdet. Därmed skulle Sverige också avstå från varje möjlighet att påverka den framtida ekonomisk-politiska utvecklingen i Europa. Vi skulle visserligen därmed bevara vår självständighet, men endast skenbart. Vårt beroende av den ekonomiska utvecklingen i Europa är nämligen så stort, att vi ändå i efterhand måste anpassa oss till de åtgärder som EEC vidtar för att frigöra handeln och det ekonomiska utbytet. Men dessa åtgärder har då kanske utformats på ett sätt som är främmande för våra förhållanden och som kräver en besvärlig omställning av vår egen politik.

Det fordras mycket starka insatser av vår regering och våra förhandlare för att undvika en så snöplig utgång av våra förhandlingar.